

Kasım 2002 ve Sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisinde Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Beyannamelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği

Ahmet ÇABUK¹

¹İş Sağlığı ve Güvenliği Programı, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Beykoz Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Makale Tarihiçesi

Gönderim: 18.07.2020

Kabul: 18.12.2020

Yayın: 31.12.2020

Araştırma Makalesi

Öz- İş kazası ve meslek hastalıkları sonucunda meydana gelen zararlar işyeri ekosistemi içerisindeki tüm unsurların olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. İş kazası ve meslek hastalığı neticesinde meydana gelen zararlar etkisinin büyüklüğü ve türüne göre bireyi, bireyin ailesini, işyeri ortamında bulunan diğer insanları, işyerini, toplumu, ülkeyi etkilemekte ve ülkenin sosyal ve ekonomik yönden refahını bozmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de iş kazası ve meslek hastalıklarının sayısının azaltılması için uluslararası ve çağdaş mevzuat ve standartların referans alındığı, Türkiye’nin sosyal ve kültürel yapısına uygun, bilimsel bilgi ve araştırma temelli, özgün, gerçekçi ve geliştirilebilir mevzuat ve teknolojinin üretilmesi ve uygulanması için siyaset üstü çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmada özellikle Kasım 2002 yılından itibaren yapılan genel seçimler sonunda grup oluşturma sayısına ulaşan siyasi partilerin seçim dönemlerine yönelik yayınlanmış seçim beyannameleri incelenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği ve çalışma yaşamına yönelik maddelere bakılmıştır. İnceleme sonucunda vaatlerin genellikle seçim olana kadar geçen zaman içerisinde olan olaylara özgü olarak şekillendiği ve sadece o seçim dönemiyle kaldığı, uluslararası mevzuatın ve standartların uygulanması gerekliliğinin vurgulanmasına rağmen bilimsel çalışma ve araştırmalar temel alınarak ülkenin kendi kurum ve kuruluşlarına mevzuat ve standart üretmesinin ve uygulamaya alınmasının hedeflenmediği, vaat edilenlerin tam olarak gerçekleştirilemediği ve yayınlanan mevzuatların tamamen yürürlüğe alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler – İş Sağlığı, İş Güvenliği, Siyasi Parti, Beyanname

November 2002 and After Occupational Health and Safety in Turkish Grand National Assembly of Political Parties Which Group Statement

Ahmet ÇABUK

Occupational Health and Safety Program, Property Protection and Security Department, Vocational School, Beykoz University, İstanbul, Türkiye

Article History

Received: 18.07.2020

Accepted: 18.12.2020

Published: 31.12.2020

Research Article

Abstract – Damages caused by work accidents and occupational diseases cause all elements in the workplace ecosystem to be negatively affected. It affects the individual, the family of the individual, other people in the workplace environment, the workplace, the society, the country, and disrupts the country's social and economic well-being, depending on the size and type of the impact of the damage caused by work accident and occupational disease. Therefore, Turkey's job accidents and occupational taken reference of international and contemporary legislation and standards to reduce the number of diseases, Turkey's social and cultural structure appropriate, based on scientific knowledge and research, original, realistic and improved legislation and producing technology and politics for implementation above studies need to be done.

In this study, the published election declarations for the election periods of the political parties, which have reached the number of group formation after the general elections since November 2002, are examined. Items related to occupational health and safety and working life were examined. As a result of the examination, the promises are shaped specifically for the events that take place until the election and remain only with that election period, although it is emphasized that the necessity to apply international legislation and standards is not aimed to produce legislation and standards by the country's own institutions and organizations based on scientific studies and researches, it was concluded that the promised ones could not be fully realized and the published legislation was not fully enforced.

Keywords – Occupational Health, Occupational Safety, Political Party, Declaration

¹ ahmetcabuk@beykoz.edu.tr, 0000-0002-5302-1847

1. Giriş

Çalışma ve sosyal yaşam alanları insanların çevreleriyle sürekli etkileşim halinde oldukları alanlardır. Bu iki ortamın maddi ve manevi özellikleri insanların yaşam kalitelerinin belirlenmesinde direkt olarak etkilidir. Çalışma ortamı veya sosyal yaşam alanından herhangi birisinde veya her ikisinde birden meydana gelen olumsuz durumlar insanı fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan etkilemektedir. Bu üç bilişenden -fiziksel, ruhsal, sosyal- biri veya birden fazlasında meydana gelecek bir bozulma ya da engel durumu insanın sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve yaşam kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır (5510 Sayılı Kanun, 2006).

İnsan ve insan dışındaki tüm canlı varlıkların temel amacı neslini devam ettirmektir. Neslin devam ettirilmesi için varlığın canlı olması ve yaşamsal faaliyetini sürdürebilmesi ve bunun için beslenmek, barınmak vb. temel ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Modern yaşamda beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması için maddi gelire ihtiyaç vardır. İnsanlar fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden ihtiyaçlarının devamlılığını sağlamak için en temel hak ve ödevleri olan çalışma haklarını kullanarak maddi gelir kazanmakta, hayat seviyelerini yükseltmektedirler.

İnsan, sosyal güvenlik haklarına sahip ve ücretini alarak dilediği alanlarda, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uyan işlerde sözleşme hürriyetini kullanarak çalışabilmektedir. Kişi kendi özel teşebbüsünü kurmadıysa eğer temelde belirli veya belirsiz iş sözleşmesine bağlı olarak tam süreli veya kısmi süreli olarak kamu veya özel işyerinde çalışabilmektedir (Anayasa, 1982; 4857 Sayılı Kanun, 2003).

Mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan veya olmayan unsurlarla birlikte insanın bulunduğu ve çalışanların iş ve görevleri yapmak üzere örgütlendiği ortam işyeri olarak tanımlanmaktadır (4857 Sayılı Kanun, 2003). Ancak iş sağlığı ve güvenliği esas alındığında işyerinde meydana gelebilecek herhangi bir kaza çevreye zehirli ve toksin maddelerin yayılmasına; patlama veya yangın sonucunda patlamanın etkisi veya yangın büyüklüğüne bağlı olarak yangının işyerinin çevresinde bulunan alanlara sirayet ederek çevresinde bulunan canlı ve cansız varlıkların zarar görmesine neden olabilmektedir. İşyerinde herhangi bir tehlike sonucu meydana gelen zarar sadece tehlikenin gerçekleştiği işyerini oluşturan bina ve işyeri içerisindeki canlı ve cansız varlıklarla sınırlı kalmamaktadır. Kaza sonucu işyerinin çevresinde özellikle birinci derecede sınırdış olduğu yerleşim konutları, işyerleri, çevre etkilenebilmekte ve zarar görebilmektedir. Belli bir bölgedeki canlı ve cansız varlıkların birbirleriyle ve çevreleriyle sürekli etkileşimde olması ekosistem olarak adlandırılmaktadır. İnsan, insan dışındaki canlılar, maddi olan veya olmayan tüm unsurları içeren işyerleri birinci derecede sınırdış olduğu çevre ve çevre bileşenleri ile etkileşim halindedir. Bu sebeple işyerini sadece sınırları ile değil birinci derecede sınırdış olduğu çevreyi de katarak tanımlamak ve işyeri ekosistemi olarak belirlemek daha doğru olacaktır. İşyeri ekosistemi, mevcut sınırları ve etkileşimde olduğu çevre içerisinde yer alan canlı ve cansız varlıklardan meydana gelen mal ve hizmetin üretildiği iş ve yaşam alanıdır.

İş sağlığı ve güvenliği, işyeri ekosisteminin çeşitli emniyet araçları kullanılarak canlı ve cansız tüm varlıkların sağlığını korumak için yapılan çalışmaların bütünüdür. Emniyet, güven ve sağlık ilkeleri göz önüne alınarak uygulanan iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına işyeri ekosistemi içerisinde sürekli veya kısmi sürelerde bulunan herkesin katkı sağlaması, alınan kararlara, önlem ve tedbirlere riayet etmesi insan ve insan dışındaki canlılarla birlikte cansız varlıklarında yaşama haklarının korunması, geliştirilmesi, devamlılıklarının sağlanmasına katkı sağlayacak ve geliştirecektir. Çalışma ve sosyal yaşam fark etmeksizin çevreyi oluşturan tüm unsurların korunması, yaşamlarının devamlılığının sağlanması devletin, toplumun, bireyin sorumluluğu ve ödevidir (Anayasa, 1982).

Devletin, toplumun, bireyin temel, sosyal, ekonomik, siyasi hak, ödev, yükümlük, sorumlulukları yazılı ve yazılı olmayan hukuksal kaynaklar ile belirlenmiş, uygulamaya alınmış ve uygulanması koruma altına alınmıştır. Yazılı hukuk kaynakları -mevzuat- devletin ilgili organları tarafından belirlenir ve çeşitli yollarla yayımlanır. Yayımlanan bu mevzuatlar devletin, toplumun ve bireyin uyması gereken kuralları belirler ve devlet çeşitli yapılarıyla tüm kesimlerin bu kurallara uymasını, sorumluluk ve ödevlerini yerine getirmesini sağlar (Çabuk, 2020).

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin ve uygulamalarının en basit işyerinden en teknolojik ve gelişmiş fabrikaya değin aktif olarak tüm iş alanlarında yerine getirilmesi, çalıştırılması ve sürdürülmesinde, sağlık, emniyet, güvenlik kültürünün oluşturulmasında kamu ve özel işyerlerinde kadro fark etmeksizin tüm çalışanların sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. İş sağlığı ve güvenliğinin tüm taraflarca kabul edilmesi, benimsenmesi, uygulanması kaza ve hastalıklardan kaynaklı maddi ve manevi kayıpların önüne geçecektir. Bu sebeple devleti yöneten siyasi kadroların Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısını dikkate alarak bilim, teknoloji ve çağdaşlarının yaptıkları ve geliştirdikleri uygulamaları takip ederek iş sağlığı ve güvenliği alanında politika geliştirmeleri ve uygulamaya alması gerekmektedir. Devlet ve devleti oluşturan her bir kurumun yasama ve yürütme yetkilerini kullanarak iş sağlığı ve güvenliği özelindeki mevzuat, standart ve rehberlerle birlikte iş sağlığı ve güvenliği ilkelerini benimsemesi ve uygulaması ülkeyi oluşturan halkın ve halkı oluşturan her bireyin aynı şekilde iş sağlığı ve güvenliğini benimseyerek uygulamasını emniyet araçlarının kullanılarak güven duygusunun gelişmesini ve sağlığın korunmasını sağlayacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir. Devleti yöneten hükümetler 1982 Anayasasında belirtilen hususlar dikkate alınarak halk eliyle seçimlerde seçilirler.

Seçilen hükümetler anayasaya aykırı olmamak şartıyla devleti yönetmek, kişi hak ve ödevlerini korumak ve devamlılığını sağlamak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yasama yetkisiyle yasalar çıkartabilir ve aynı şekilde anayasa ve yasalara aykırı olmamak üzere diğer mevzuatları çıkartarak uygulanması ve takibini yapmaktadır (Anayasa, 1982).

Demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olan ve demokrasi ilkelerine uygun çalışmalar yapmak üzere siyasî partiler Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre uygun olarak yapılan seçimlere katılırlar. Genel oyla yapılan seçim sonunda geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. Yürütmenin başı olarak Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından veya dışarıdan olmak üzere bakanlıklara bakan ataması yapar ve Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma için 2002 yılından itibaren gerçekleştirilen genel seçimlere katılan ve seçim sonrasında mecliste grubu oluşturan siyasî partilerin seçim öncesi hazırladıkları ve resmi internet sayfaları üzerinden kamuoyu ile paylaşmak üzere yayınladıkları seçim beyannameleri incelenmiştir. İnceleme ve değerlendirme aşamasında özellikle seçim öncesi yayınlanan beyannamelerde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yer alan vaatler, hükümette yer alan partinin görev aldığı dönemde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yaptığı çalışmalar dikkate alınmıştır.

Bulgular kısmında 22/ 23/ 24/ 25/ 26/ 27. Dönem genel seçimleri seçim beyannamesi başlığı altında siyasî partiler tarafından yayınlanan resmi beyannamelerinde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik vaatler, seçim sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından yayımlanan milletvekili sayıları ile bir sonraki genel seçimin yapılacağı tarihe kadar hükümetin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik gerçekleştirilen icraatlara yer verilmiştir.

3. Araştırma Bulguları

Bu bölümde siyasî partilerin seçim beyannamelerinde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik seçim öncesi vaatlerine ve milletvekili sayılarına, iktidar partisi tarafından yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

3.1. 22. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2002 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde çalışanların kayıt altına alınması, sosyal güvenlik haklarının korunması, işi ve mesleği olmayan vatandaşların yaş fark etmeksizin ilgi, yetenek ve fiziksel özelliklerine uygun mesleklere yerleşmesine imkân sağlamak amacıyla meslek eğitimi ve danışmanlık hizmetinin verilmesi, çocukların korunması amacıyla çocuk işçiliğiyle mücadele edilmesi konularına yer verilmiştir (AK Parti, 2002).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 2002 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde iş kanunu kapsamına tarım, orman ve evde çalışanların dahil edileceği, çalışma yaşamına ilişkin olarak şart ve durumların Uluslararası Çalışma Örgütü standartlarına uygun olması için çalışma yapılacağına yer verilmiştir (CHP, 2002).

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 7 Şubat 2003 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasî partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2002):

- Adalet ve Kalkınma Partisi 362 Milletvekili (349 Erkek- 13 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 177 Milletvekili (166 Erkek- 11 Kadın)
- Doğru Yol Partisi 2 Milletvekili (2 Erkek)
- Bağımsızlar 6 Milletvekili (6 Erkek)

2002- 2007 yılları arasında iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi: Çalışana ve emeğe saygıyı esas alarak çalışma hayatına ilişkin yasalarda AB ve ILO normlarına uygun olarak düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenleme kapsamında iş güvenliğinin sağlanması ve çalışanların huzurlu olması için çalışma şartları ve ortamlarının oluşturulmasına imkân sağlayan 4857 sayılı İş Kanunu 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunda esnek çalışma, haftalık çalışma süresinin 45 saatle sınırlandırılması, çalışanlara 24 saat izin hakkı tanınması, milli bayram ve tatil günlerinde çalışmanın çalışanın onayına bırakılması gibi haklar yer almıştır (AK Parti, 2007).

3.2. 23. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannameleri

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2007 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde dünyadaki gelişmelerin ve ilerlemelerin takip edilerek çalışanların huzur ve güven içinde çalışmasına yönelik ortam ve koşulların oluşturulması ve iyileştirilmesi, Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği kapsamında Avrupa Standartlarına ulaşması, iş

kazası ve meslek hastalığını önlemeye yönelik çalışmalar yapılması, iş sağlığı ve güvenliği düzenlemelerinin kamu çalışanlarını da kapsayacak şekilde yenilenmesi konularına yer verilmiştir (AK Parti, 2007).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 2007 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde çalışma yaşamı normlarının en az ILO standartları düzeyine çıkarılacağı, iş sağlığı ve güvenliği konusunda sosyal tarafların desteği ile var olan hukuksuzluk ve tıkanmışlığı gidermek amacıyla çağdaş normlar ışığında hukuki düzenlemeler yapılacağı ve hayata geçirileceği konularına değinilmiştir (CHP, 2007).

Milliyetçi Hareket Partisi tarafından 2007 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasında bağın güçlendirilerek nitelik ve nicelik yönünden işletmelerin ihtiyaçlarına göre insan gücünün yetiştirileceğine yer verilmiştir (MHP Parti, 2007).

22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 8 Aralık 2007 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasi partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2007):

- Adalet ve Kalkınma Partisi 340 Milletvekili (310 Erkek- 30 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 98 Milletvekili (89 Erkek- 9 Kadın)
- Milliyetçi Hareket Partisi 70 Milletvekili (68 Erkek- 2 Kadın)
- Demokratik Toplum Partisi 20 Milletvekili (18 Erkek- 2 Kadın)
- Demokratik Sol Parti 13 Milletvekili (12 Erkek 1- Kadın)
- Büyük Birlik Partisi 1 Milletvekili (1 Erkek)
- Özgürlük ve Dayanışma Partisi 1 Milletvekili (1 Erkek)
- Bağımsız Milletvekili 5 Milletvekili (5 Erkek)

2007- 2011 yılları arasında iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi; çocuk haklarını Anayasa ile temellendirilmiştir. Sendikal haklar ve grev hakkına getirilen sınırlandırmalar kaldırılmış, çalışanların aynı zamanda aynı iş kolundaki farklı sendikalara üye olma hakkı sağlanmıştır. Çalışanların istismarının önlenmesi için çalışanların kayıt altına alınması çalışmaları yapılmıştır. Çalışanların işyerlerinde emniyetlerinin çeşitli yollarla sağlanarak sağlık ve güvenliğinin teminat altına alınması için işyeri ortam ve koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar teşvik edilmiştir. İş kazası ve meslek hastalıklarının azaltılması ve önlenmesi için iş sağlığı ve güvenliği kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çalışanların ve işverenlerin bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yapılmıştır. İlgili kurumlarca hazırlanan rehberlerin öğrencilere ulaştırılması sağlanmış ve bu şekilde iş sağlığı ve güvenliği kültürünün etkin olarak yerleştirilmesi amaçlanmıştır. İş kazalarının sayısal olarak çok olduğu inşaatlarda yapı denetim elemanlarına iş sağlığı ve güvenliği eğitim verilmiş ve bu sayede iş kazalarının azaltılması ve inşaatlarda iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Çalışanların işyerlerinde çeşitli etkenlerden (fiziksel, kimyasal, biyolojik) kaynaklı oluşan meslek hastalıklarının azaltılması ve önlenmesi için hekimlere eğitim verilmiş ve meslek hastalıkları teşhis rehberleri hazırlanmış ve dağıtılmıştır. Ayrıca tüm devlet ve üniversite hastaneleri meslek hastalığı teşhisi koymakta yetkilendirilmiştir. İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştırılması veya hizmet alınması konusunda yasal düzenlemeler yapılmıştır. 6. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı ve 19. Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi 11- 15 Eylül 2011'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde tüm çalışanları kapsayacak şekilde Avrupa Birliği düzenlemelerine uygun, güncel ve gelişmiş yalnızca iş sağlığı ve güvenliğine müstakil olacak "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu" tasarısı çalışmaları tamamlanmıştır (AK Parti, 2011).

3.3. 24. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannameleri

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2011 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde ILO sözleşmelerinin onaylanması ve hayata geçirilmesi ve bu sayede sayı bakımından Avrupa Birliği ortalaması üzerine çıkılması, yasal ve idari düzenlemeler yapılarak iş kazası ve meslek hastalıklarındaki sayının gelişmiş ülkelerle aynı veya daha düşük seviyede olması, çalışanların çalışma koşullarının evrensel standartlarda olması, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün her kesimde geliştirilmesi ve çalışma hayatının kalitesinin yükseltilmesi, iş sağlığı ve güvenliği özelinde politika, tedbir ve öncelikleri içeren bir strateji belgesinin hazırlanması ve bu konuda Türkiye'de bir ilkin gerçekleştirilmesi, toplumun her kesiminde iş sağlığı ve güvenliği bilincinin artırılmasında etkili olan Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi'nin 19'uncusunun Türkiye'de düzenlenmesi, sendikal örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi sistemi ile grev ve lokavt haklarının AB standartlarına ve ILO normlarına uygun şekilde çeşitli kanunların (2821 Sayılı Sendikalar Kanunu- 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu) sosyal tarafların katılımıyla değiştirilmesi ve yasalaştırılması, mevsimlik gezici tarım çalışanlarının çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesi hedeflerine yer verilmiştir (AK Parti, 2011).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 2011 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde çalışma yaşamında kadınlara yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele edileceğine, işe giriş ve yükseltme değerlendirmelerinde eşit ölçütlerin kullanılmasının sağlanacağına yer verilmiştir (CHP, 2011).

Milliyetçi Hareket Partisi tarafından 2011 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde işin korunması da dikkate alınarak çalışma hayatında çalışan ile işveren haklarının dengeli bir şekilde korunması, güvenceli olacak şekilde esnek çalışma yöntemlerinin uygulamaya konması, çalışma hayatı ve sosyal sigorta alanında düzenlemeler yapılması, çalışanlar arasında eşit ücret ilkesinin kurulması, ücretin belirlenmesinde başarı ve liyakati esas alan sistemin oluşturulması, arabuluculuk sisteminin geliştirilerek iş uyuşmazlıklarının yargıya taşınmadan önce çözülmesine yönelik düzenleme yapılması, sigortasız çalışan olmaması sağlanarak sigorta sisteminin sürdürülmesi ve sigortalı çalışanların mağdur olmasının önlenmesi, iş sağlığı ve güvenliğinin esas alınarak iş kazalarının önlenmesinin ön planda tutulması, çağdaş iş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesi ve normlarının oluşturulması için her türlü teknik, hukuki ve idari tedbirlerin alınması, denetimin arttırılmasıyla taviz verilmesinin önlenmesi, madenlerde iş sağlığı ve güvenliğinin tavizsiz uygulanması, iş kazası sonucu meydana gelen sakatlanma nedeniyle iş görmezlik gelirinde alt sınırın belirlenmesi ve uygulanmasıyla kazazedenin gelir düzeyinin korunmasına yer verilmiştir (MHP, 2011).

12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 10 Kasım 2011 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasi partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2011).

- Adalet ve Kalkınma Partisi 326 Milletvekili (280 Erkek- 46 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 135 Milletvekili (116 Erkek- 19 Kadın)
- Milliyetçi Hareket Partisi 52 Milletvekili (49 Erkek- 3 Kadın)
- Barış ve Demokrasi Partisi 29 Milletvekili (20 Erkek- 9 Kadın)
- Katılımcı Demokrasi Partisi 1 Milletvekili (1 Erkek)
- Bağımsızlar 6 Milletvekili (4 Erkek- 2 Kadın)

2011- 2015 yılları arasında iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisinin icraatları ile; İş sağlığı ve güvenliğinin sağlamaya yönelik düzenlemeler ve yenilikler yapılarak hayata geçirilmiştir. Mevsimlik gezici tarım çalışanlarının çalışma ve sosyal hayatlarının iyileştirilmesi amacıyla 2010- 2013 yılları arasında proje yapılmış ve proje kapsamında 38 ilde 96.000.000 TL'lik kaynak aktarımı ile 326.000 kişiye hizmet sunulmuştur. Bu dönemde Türkiye' de bir ilk gerçekleştirilerek çalışma hayatına yönelik olarak Avrupa Birliği ile ILO normlarına uygun ve çağdaşlarından ileri özelliklere sahip 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe alınmıştır. Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu oluşturulmuş ve kamu ve özel sektör işyerlerinde eğitimler verilerek mücadele desteklenmiştir. Çocuk işçiliğinin önlenmesi için "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Yerel Kaynakların Etkinleştirilmesi" projesi geliştirilmiş ve 2014 yılında 5 pilot ilde uygulanmıştır (AK Parti, 2015).

3.4. 25. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannameleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi 25. Döneminde görev alacak milletvekillerinin belirlenmesine yönelik 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre seçime giren partilerden hiçbiri tek başına iktidar olmaya yeter milletvekili sayısına (276) ulaşamadığı ve koalisyon kurulamadığı için hükümet kurulamamıştır.

Anayasa gereği Cumhurbaşkanı erken seçim kararı almış ve Yüksek Seçim Kurulu alınan erken seçim kararı esas olarak 26. Dönem milletvekili seçimi için 1 Kasım 2015 tarihinde seçim yapılmasına karar verilmiştir.

Siyasi partiler tarafından seçim beyannamelerinde güncellemeler yapılarak 1 Kasım 2015 seçimleri için yayınlamışlardır.

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 6 Eylül 2015 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasi partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2015):

- Adalet ve Kalkınma Partisi 258 Milletvekili (217 Erkek- 41 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 131 Milletvekili (110 Erkek- 21 Kadın)
- Milliyetçi Hareket Partisi 79 Milletvekili (75 Erkek- 4 Kadın)
- Halkların Demokratik Partisi 80 Milletvekili (48 Erkek- 32 Kadın)
- Bağımsızlar 2 Milletvekili (2 Erkek)

3.5. 26. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannameleri

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2015 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde insanı merkeze alan bir zihniyet içerisinde çalışma hayatına yönelik reformlara devam edilmesi, mevzuat düzenlemesi ile işverenlere uygulanacak para cezası ile çalışanların çalışma sürelerinin aşılmasının sağlanması, Avrupa Birliği ve ILO standartlarında oluşturulan iş sağlığı ve güvenliği mevzuatlarının (kanun, yönetmelik vd.) etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanması, iş sağlığı ve güvenliğine hayati derecede önem verilmesi, iş sağlığı ve güvenliği özelinde taraflarda zihinsel dönüşümün sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması ve gerekli kapasitelerin geliştirilmesi, bu dönemde kamuoyu ile paylaşılan İş Sağlığı ve Güvenliği Eylem planının (İş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan

faaliyetlerin niteliğinin artırılması ve standart hale getirilmesi; İş kazası ve meslek hastalığı istatistiklerinin ve kayıt sisteminin geliştirilmesi; Metal, maden ve inşaat sektörlerinin her biri için iş kazası oranının azaltılması; Karşılaşılması muhtemel meslek hastalıklarının belirlenerek ön tanımlarının toplanması; Kamu ve tarım sektörlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması; Toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılması; Tehlikeli ve çok tehlikeli işlerde MYK Mesleki Yeterlilik Belgelerinin zorunlu hale getirilmesi) kararlılıkla hayata geçirilmesi, çalışma hayatında kadın ve erkekler arasında eşit muameleyi ve eşit fırsatlar sunulmasını sağlayacak şekilde Avrupa Birliği standartlarını göz önünde bulundurularak, babalık iznine ilişkin ilgili mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması başlıklarına yer verilmiştir (AK Parti, 2015).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 2015 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde İş Yasası'nın Temel İş Yasası olarak düzenlenmesi, bütün çalışanların yasa kapsamına alınması, çalışma ortam ve koşullarının ILO ve Avrupa Sosyal Şartı ile birlikte Avrupa Birliği'nin diğer mevzuatlarına uygun şekilde düzenlenmesi, eşit ücret politikasının esas alınarak ücret belirlemede cinsiyetçi ve kimlikçi yaklaşımlarla birlikte tüm ayrımcılıklarla mücadele edilmesi, çalışanların ekonomik ve sosyal haklarının genişletilmesi, haftalık çalışma süresinin 40 saat ile sınırlandırılması ve bunun aşılmasının denetimlerle önlenmesi, iş kazası ve meslek hastalıklarına neden olan çalışma ortam ve koşullarının değiştirilmesi, tersane, maden ve inşaat işyerleri başta olmak üzere bütün işyerlerinde kazaların engellenmesine yönelik çalışmalar yapılması, çalışan sağlığında koruyucu önlemlerin etkinleştirilmesi, koruyucu hekimliğin geliştirilmesi, önlenemeyen hastalıkların tedavisinin ücretsiz olması, kamu yararını gözeten ve ticarileşmekten uzak bir yapıya sahip Ulusal İşçi Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'nin kurulması, meslek hastalıklarının ILO standartlarına göre hesaplanması, meslek hastalıklarının sektör ve bölge tabanlı dağılımlarının incelenmesi, hastanelerde meslek hastalıkları tedavi kliniklerinin uzmanlaşması ve yeni meslek hastalıkları hastanelerinin kurulması, iş hukuku ve tıp alanını içine alan bir mücadelenin benimsenmesi yoluyla hareket edilmesi, iş yeri denetimlerinde yaptırımların sıkılaştırılması, idari soruşturmaları ilgili bakan iznine tabi olmasının kaldırılması, sendika, meslek odaları/birlikleri, üniversite ve ilgili bakanlık uzmanlarının katılımıyla, mesleki eğitimleri ve denetlemelerinin gerçekleştirilmesi ve özerk yapıların kurulması, ulusal, sektörel ve bölgesel programlarla, ülke çapında eğitim ve denetim seferberliğinin başlatılması, iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarına tam bir iş güvencesinin sağlanması ve işten çıkartılmalarını iş müfettişi ve sendika/işçi temsilcisinin onayına tabi kılınması, işçi sağlığı ve iş güvenliği hizmetlerini sunan personel ücretlerinin işverenin 3/4 ve devletin 1/4 oranında katkı sağladığı ortak bir fondan karşılanmasının sağlanması, ilgili tarafların katılımıyla uluslararası ölçütlere ve ILO normlarına uygun olarak işçi sağlığı ve işçi güvenliğine dair mevzuatın yeniden düzenlenmesi, işçilerin öznesi olduğu yeni bir işçi sağlığı ve iş güvenliği modelinin hayata geçirilmesi, ölümlü ve ağır yaralanmalı iş kazalarında, kusurlu işverene özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların getirilmesi, çalışma ortam ve şartlarının sağlık ve güvenlik koşullarına uygun olması konusunda, devlet ve işverenin birlikte sorumlu tutulmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması, tehlikeli işler sınıfına giren meslekler ve unvanlar ile fiili hizmet zammından yararlanacak olan çalışanları güncel bir şekilde belirleyecek sürekli bir kurul oluşturulması, iş yasasında kadınlara yönelik doğrudan ve dolaylı ayrımcılığın net olarak tanımlanması ve etkin yaptırımlar yoluyla ayrımcılıkla mücadele edilmesi, sözel, fiziksel ve psikolojik taciz ve "mobbing" kavramlarının iş yasasına eklenmesi, kadınların yönetim kademelerinde daha geniş yer almaları için kamuda cinsiyet kotası, özel sektörde ise teşvik uygulamalarının getirilmesi, "Eşit işe eşit ücret" anlayışıyla hareket edilmesi, kadınların, emeğinin karşılığını eksiksiz şekilde almasının sağlanması, Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün madenlerde iş güvenliğini gözetecek ve iş güvenliği denetimlerini eksiksiz yapacak şekilde çağdaş bir yapıya dönüştürülmesi konusunda çalışmalar yapılacağına dair vaatlere yer verilmiştir (CHP, 2015).

Milliyetçi Hareket Partisi tarafından 2015 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulması, işgücünün niteliğinin yükseltilerek etkin kullanılması, iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirildiği bir işgücü piyasasının oluşturulması, çalışma hayatı ve sosyal sigorta alanında özellikle dezavantajlı grupların istihdama katkısı amacıyla güvenceli bir şekilde esnek çalışma yöntemleri uygulamaya konulması için düzenlemeler yapılması, iş konusundaki uyuşmazlıkların arabuluculuk sürecinden geçmesi sağlanarak, yargıya gitmeden işçi, işveren ve kamu temsilcisinden oluşan bir çözüme yardımcı olacak düzenlemeler yapılması, mevsimlik ve kampanya işlerinde çalışan tarım işçilerinin sağlıksız çalışma şartlarına maruz kalmalarının önlenmesi, sosyal, ekonomik hakların yansız ulaşım, barınma, beslenme, eğitim, sosyal güvenlik ve sağlık alanlarında yaşadıkları sorunların giderilmesi, sigortasız çalışma ve çalıştırmanın önlenerek aktif sigortalı sayısının artırılması ve oluşturulacak sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanarak sigortalı çalışanın mağduriyetlerinin önlenmesi, iş sağlığı ve güvenliğinin iş kazalarını önleyecek şekilde ön planda tutulması, teknik, hukuki ve idari tedbirler ve denetimlerle iş sağlığı ve güvenliğinin çağdaş normlarda olmasının sağlanması, çağın teknolojik gelişmelerinin maden ocaklarının işletilmesinde kullanılması ve maden ocaklarında iş sağlığı ve güvenli konusunda taviz verilmemesi, iş kazası sonucu meydana gelen sakatlanma nedeniyle iş görmezlik gelinde alt sınırın belirlenmesi ve uygulanmasıyla kazazedenin gelir düzeyinin korunması, güvenlik tedbirlerinin alınmaması, denetimin olmaması ve kayırma gibi işletmecilik zafiyetleri nedeniyle meydana gelen iş kazalarının önlenmesi için yasal ve idari düzenlemeler ile birlikte etkili takip ve denetim sağlanması ve bu süreçte görevini ihmal edenlere uygulanmak üzere Türk ceza kanununa ve diğer kanunlara caydırıcı müeyyidelerin eklenmesi, İş Güvenliği Düzenleme ve Denetleme Kurulu oluşturularak işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda düzenlemeler yapması ve denetlenmesinin sağlanması bulunmaktadır (MHP, 2015).

Halkların Demokratik Partisi tarafından 2015 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde ev çalışanlarının çalışma gün sayısı fark etmeksizin sigortasının yapılması ve 4857 Sayılı İş Kanunu ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına dahil edilmesi, trafik kuralları, sağlıksız ve güvenliğe aykırı koşullarda çalışan taşınmasına göz yumulmaması, sözleşmelerde ulaşım, beslenme, temiz su, barınma, tuvalet, ücret, çalışma süreleri, sağlık, sosyal güvence, çocukların eğitimi, iş güvenliği gibi konuların yer alarak belirlenmesi, eşdeğer ücrete eşit ücretin sağlanması, madenlerde işçi sağlığı ve güvenliği önlemleri alınmadığı sürece üretimin durdurulması, üretimin güvenli koşullarda yapılması sağlanana kadar çalışanların ücretlerinin işveren tarafından ödenmesinin garanti altına alınması, madenlerde çağdaş, güvenceli üretim koşullarının sağlanması için kamu denetimi yapılması, sendika ve çalışanların işçi sağlığı ve iş güvenliğinin esas denetleyicisi olmasını sağlayacak mekanizmaların kurulması sağlanarak çalışma koşullarının iyileştirilmesi, işçi sağlığı ve iş güvenliği konseyi oluşturulması, anayasal bir hak olarak işçi sağlığı ve iş güvenliğinin tanınması, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Ceza Kanunu vd. kanunların ve mevzuatların yeniden düzenlenerek cezazırlık politikasının sona erdirilmesi, iş kazalarının neden olan sorumluların cinayetten yargılanması, çocuk işçiliğinin önlenmesi için önlem ve tedbirler alınarak asla izin verilmemesi maddelerine yer verilmiştir (HDP, 2015).

2017 yılında kurulan İYİ Parti 2015 yılında siyasi parti olarak 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerine girmemiştir.

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 1 Mayıs 2018 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasi partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2015):

- Adalet ve Kalkınma Partisi 316 Milletvekili (282 Erkek- 34 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 116 Milletvekili (100 Erkek- 16 Kadın)
- Halkların Demokratik Partisi 48 Milletvekili (31 Erkek- 17 Kadın)
- Milliyetçi Hareket Partisi 35 Milletvekili (32 Erkek- 3 Kadın)
- İYİ Parti 21 Milletvekili (18 Erkek- 3 Kadın)
- Bağımsızlar 1 Milletvekili (1 Kadın)

2015- 2018 yılları arasında iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisinin icraatları ile; Evrensel standartlara ve uluslararası taahhütlere uygun, güvence ve kalitenin korunacağı bir düzenleme ile çalışma hayatında hakkaniyet, insanı korumak, insana yakışır iş ortamının oluşturulması, çalışanın ücret hakkının korunması ve ücretinin zamanında kendisine verilmesi konularında çalışmalar yapılmıştır. İşveren ve çalışan ilişkilerinde sosyal diyalog geliştirilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği esas alınarak çalışma ortamlarının iyileştirilmesi ve üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılmasına yönelik olarak 782 ulusal meslek standartı ve 444 ulusal yeterlilik yürürlüğe alınmıştır. Tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için devlet desteği ve teşvik uygulamaları yapılmıştır. Az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yerine getirilmesi için 1 milyon işverene eğitim verilmesi sağlanmıştır. İş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve iş güvenliği hizmeti sunan ortak sağlık güvenlik birimi sayısı bu dönemde artmıştır. Maden çalışanlarının sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için yeraltı madenlerinde personel takip sistemi, sığınma odaları, oksijenli ferdi kurtarıcılarının kullanılması zorunlu hale getirilmiş, çalışanlarının yıllık izinleri, çalışma süreleri ve iş güvencelerinde iyileştirmeler yapılmıştır. İskele yapımında standartlara ve emniyet tedbirlerine uygun üretim yapan iskele üreticileri desteklenmiş ve bunun sonucu olarak inşaatlarda yüksekte düşmeden kaynaklı iş kazalarında %40'lık iyileşme sağlanmıştır. İş kazası oranlarında düşüşler olmuştur (2002'de iş kazası oranı %1,4, 2017'de iş kazası oranı %0,96; Ölümlü iş kazası oranı 2002'de yüz bin çalışanda 22, 2017'de yüz bin çalışanda 8.9 olmuştur). İşyerlerinde psikolojik tacizle mücadele amacıyla Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu'nu oluşturulmuş ve bu kapsamda kamu ve özel sektör işyerlerinde şikâyet mekanizması kurulmuş ve ülke genelinde eğitim verilmesi sağlanmıştır (AK Parti, 2018).

3.6. 27. Dönem Genel Seçimleri Seçim Beyannameleri

Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından 2018 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde çalışma hayatında esnekliğin sağlanması, çalışanların karar alma mekanizmalarına katılımının artırılması, çalışma barışının sağlanması, sosyal diyalog mekanizmalarının güçlendirilmesi, iş güvenliği uygulamaların hükümetin en önemli öncelikleri arasında olmaya devam etmesi, nitelikli iş sağlığı güvenliği hizmetinin üretilmesi için sektörel uzmanlık uygulamasına geçilmesi ve nitelikli hizmetin sağlanması amacıyla sektörel ve bölgesel risk analizlerinin yapılarak iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi, teşvik uygulamasının hayata geçirilmesi ile 10'dan fazla çalışanı bulanan çok tehlikeli işyerlerinde ölümle veya sürekli iş göremezlikle sonuçlanan iş kazası olmaması durumunda teşvik sağlanması, sanal gerçeklik merkezinin kurulmasıyla iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesine yönelik etkinliklerin artırılması, toplumun tüm kesimlerinde güvenlik kültürünü yaygınlaştırılması hedefiyle tüm paydaşlarla iş sağlığı ve güvenliği konusunda iş birliklerinin geliştirilmesi, İşyerinde Psikolojik Tacizle Mücadele Eylem Planı (2018-2020) kapsamında psikolojik taciz veri tabanı oluşturulması ve farkındalık artırma faaliyetlerinin yürütülmesi, çocuk işçiliği ile mücadelenin güçlü bir şekilde sürdürülmesi ve bu alandaki çalışmalara hız kazandırılması amacıyla 81 ilde Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Birimi'nin oluşturulması hedefleri arasında yer almaktadır (AK Parti, 2018).

Milliyetçi Hareket Partisi tarafından 2018 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde her türlü teknik, hukuki ve idari tedbirlerin alınması ve denetimlerin etkinleştirilmesiyle iş sağlığı ve güvenliğinin çağdaş normlara ulaşmasının sağlanması, çalışma hayatındaki problemlerin çözümü ve çalışma barışının tesis edilmesi için çalışma hayatındaki çoklu danışma mekanizmalarının güçlendirilmesi ve tarafların etkin katılımları sağlanması, toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulması, işgücünün niteliğinin yükseltilerek etkin kullanılması, iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirilmesi yer almaktadır (MHP, 2018).

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 2018 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde ILO ve Avrupa Sosyal Şart'ı normlarına uygun olarak adil çalışma koşullarının, sosyal güvenliğin, örgütlenme hakkının, topluk pazarlık hakkının düzenlenmesi, çalışma hayatında ücretin belirlenmesinde eşitlik ilkesinin ön planda tutulması ve bu konuda cinsiyet, etnik kimlik, din, dil, ırk gibi ayrımcılıkların önlenmesi, eşit işe eşit ücret ilkesinin benimsenmesi ve vergi adaletsizliğinin kaldırılması, haftalık çalışma süresinin ücrette azalma olmaksızın 40 saat ile sınırlandırılması ve buna uymayan işyerlerine yaptırım yapılması, yıllık izin sürelerinde düzenleme yapılması (İşyerindeki hizmet süresi 6 ay - 3 yıl olanlara 16 gün; 3 – 10 yıl olanlara 22 gün; 10 yıldan fazla olanlara 28 gün yıllık izin), ara dinlenme sürelerinin iş kolları ve çalışma saatlerine uygun olarak artırılması, çocuk işçiliğine son verilmesi, ILO normlarının esas alınarak işçi sağlığı ve işçi güvenliğine yönelik mevzuatın yeniden düzenlenmesi, işçi sağlığı ve güvenliği kurallarına uymayan işverenlere ağır yaptırımların getirilmesi, yaşanan iş kazaları ve mesleki hastalıkları dikkate alarak tehlikeli iş kollarının yeniden sınıflandırılması, tehlikeli iş kollarında çalışanlar ve fiili hizmet süresi zammından yararlananların emeklilik gün sayılarına getirilen sınırlamaların kaldırılması, meslek hastalıklarının tanısı, tedavisi ve önlenmesi için meslek odası, sendika ve üniversitelerle iş birliği içerisinde çalışılması, işçi sağlığı ve güvenliğinde sendika, meslek odası ve üniversitelerin katılımıyla özerk, demokratik bir kurumsal yapı oluşturulması, işyeri hekimlerini ve iş güvenliği uzmanları için tam bir iş güvencesi sağlanması ve bu profesyonellerin iş çıkartılabilmesinin iş müfettişi ve sendika işçi temsilcisinin onayına tabi kılınması yer almıştır (CHP, 2018).

İYİ Parti tarafından 2018 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde oluşturulacak iş sağlığı ve güvenliği kurulu ile mesleklerin tehlikelerinin belirlenmesiyle fiili hizmetten faydalanacak olan personelin güncel bir şekilde belirlenerek başta sağlık personeli, posta dağıtıcıları olmak üzere kamu görevlilerinin fiili hizmet zamlarını yeniden belirlenmesi ve riskli mesleklerdeki kamu personeline ilave haklar verilmesi, iş kazalarının asgari düzeye indirilmesi için tersane, maden ve inşaatlar başta olmak üzere, iş kazalarına neden olan çalışma şartlarının denetimlerle uygun hale getirilmesi, iş yeri denetimlerinin sonucuna göre çalışma şartlarının uygun olmaması durumunda cezai yaptırımların uygulanması, işgücü sağlığı ve işgücü güvenliğine ilişkin mevzuatın uluslararası mevzuata uyumlaştırılması için yeniden düzenlenmesi iş hukuku ve tıp alanını kapsayacak çalışmalar yaparak meslek hastalıklarının Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) standartlarına göre yeniden değerlendirilerek meslek hastalıklarına sebep olan nedenlerin ortadan kaldırılması, ILO standartlarının esas alınarak fazla çalışma süreleri ve ücretlerinin uygun şekilde düzenlenmesi yer almaktadır (İYİ Parti, 2018).

Halkların Demokratik Partisi tarafından 2018 genel seçimine yönelik olarak yayınlanan seçim beyannamesinde işçi sağlığının ve iş güvenliğinin çalışanlar için vazgeçilmez bir hak olduğu ve bu konuda gerekli önlemleri almak adına yapısal düzenlemelerin yapılması ve uluslararası standartlara istisnasız uygulanması, emek ağırlıklı olacak şekilde ilgili kurumlara bağlı olarak faaliyet gösterecek İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Ulusal Konseyi'nin kurulması, iş cinayetlerinde ana firma ve üst işveren sorumluluğunu esas alınacağı düzenlemelerin yapılması, insan onuruna yaraşır bir ücret politikası uygulanması, asgari ücretin vergiden muaf tutulması, asgari ücret ve grev hakkını kapsayacak şekilde eşit temsilin olduğu toplu pazarlık görüşmelerinin yapılması için gerekli düzenlemelerin yapılması, ücret kaybına neden olmaksızın haftalık çalışma süresinin 35 saatle sınırlandırılması, iş kanunu kapsamına ev işçiliğinin dahil edilerek ev işçilerinin örgütlenme, sosyal güvenlik, işçi haklarının yasayla düzenlenmesi yer almaktadır (HDP, 2018).

24 Haziran 2020 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda 9 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yayınlanan albüme göre siyasi partilere mensup milletvekilleri ile bağımsız milletvekillerinin sayısal dağılımı şu şekildedir (TBMM, 2018):

- Adalet ve Kalkınma Partisi 290 Milletvekili (237 Erkek- 53 Kadın)
- Cumhuriyet Halk Partisi 144 Milletvekili (126 Erkek- 18 Kadın)
- Halkların Demokratik Partisi 67 Milletvekili (41 Erkek- 26 Kadın)
- Milliyetçi Hareket Partisi 49 Milletvekili (45 Erkek- 4 Kadın)
- İYİ Parti 42 Milletvekili (39 Erkek- 3 Kadın)
- Saadet Partisi 2 Milletvekili (2 Erkek)
- Demokrat Parti 1 Milletvekili (1 Erkek)
- Büyük Birlik Partisi 1 Milletvekili (1 Erkek)

4. Tartışma ve Sonuç

Siyasi partiler seçim öncesinde seçimlere katılma ve seçme hakkını kullanacak vatandaşlara yönelik olarak vaatlerini içeren beyannameleri yayınlamaktadır. Yayınlanan bu beyannamelerde devleti yönetme yetkisi aldıklarında seçim-den

sonraki dönemde gerçekleştirecekleri vaatlere ve geçmiş dönemde yaptıklarına yer vermektedirler. Siyasi partilerin seçimden sonrası için beyannamelerinde yer verdikleri vaatleri hemen hemen birbirine yakın olmakla birlikte genelde aynı cümleler birebir kullanılmıştır. Seçime yakın dönemlerde kamuoyunun beklentileri, ülke içerisinde meydana gelen ve halk üzerinde etki yaratan olaylar parti beyannamelerini şekillendirmektedir. İş sağlığı ve güvenliği özelinde incelenen beyannamelere bakıldığında bazı başlıkların özellikle tekrar ettiği görülmektedir. İktidar partisinin vaatleri ve yaptıkları değerlendirildiğinde vaatlerin büyük bölümün gerçekleştirildiği ve sonraki seçim döneminde ise gerçekleştirdiği icraatı destekleyecek çalışmalar yapacağı görülmektedir. Önceki dönemde muhalefette yer alan partilerin beyan-nameleri incelendiğinde muhalefette yer aldıkları süreç içerisinde ülke gündeminde yer alan konulara beyannamelerinde yer verdikleri ve bu konularda çalışmalar yapacaklarını belirtmektedirler. Ancak burada özellikle dikkat çeken husus bir başka seçim döneminde toplum üzerinde etki yaratan ve çalışma yapacaklarını vaat ettikleri konuya sonraki seçim döneminde yer vermemeleri iş sağlığı ve güvenliği özelinde etkin ve geçerli bir politikalarının olmadığını göstermektedir.

Özellikle iktidar partisinin yayınlamış olduğu beyannamelere bakıldığında çocuk işçiliğinin ve işyerlerinde psikolojik tacizin (mobbing) engellenemediği görülmektedir. Çocuk işçiliğinin ve işyerlerinde psikolojik tacizin (mobbing) engellenmesi toplumun refah seviyesinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Maddi yönüyle bakıldığında kayıplara neden olan etkenlerin araştırılması, olası zararların tespit edilmesi, zarara ne-den olan etkenlerin ortadan kaldırılması veya kontrol altına alınmasını sağlayacak önlem ve tedbirlerin belirlenmesi ve uygulanması için araştırmaları yapacak personelin istihdamı, bilgi ve teknoloji için kullanılacak ekipman, donanım ve altyapıya harcanacak zaman ve para, kayıp meydana geldikten sonra ödenecek tazminattan daha ucuz ve kaybedilen zamandan daha kısa olmaktadır (Rapor, 2014). Kazaya ve hastalığa neden olan faktörlerin araştırılarak çeşitli yollarla kazaya neden olan etkenlerin ortadan kaldırılmasında farklı bilim dallarından uzmanların üreteceği ve geliştireceği bilgi ve teknoloji den faydalanılarak maddi ve manevi kayıpların önüne geçileceği gibi iş sağlığı ve güvenliğinde bilgi ve teknoloji üretmenin ve geliştirmenin önü açılacaktır. Bu amaçla üniversiteler ile birlikte devletin ilgili kurumları altında, kazaların önlenmesine yönelik olarak araştırma ve geliştirme laboratuvarlarının kurulması ve desteklenmesi gerekmektedir.

Kamu veya özel fark etmeksizin tüm işyerlerinde ve toplumun her kesiminde iş sağlığı ve güvenliği bilincinin oluşturulması ve bu bilincin düşünceye ve harekete yansımada eğitim önemli bir faktördür. Bu amaçla çeşitli materyaller kullanılarak ilkokullar başta olmak üzere eğitim- öğretimin her seviyesinde bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapılmaktadır ve bu devam ettirilmelidir. Ancak her manada geleceği oluşturan ve şu anda eğitim- öğretim içerisinde yer alan neslin iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalığına katkı yapılırken mevcut durumda kamu ve özel işyerlerinde görev alan veya alacak çalışanlarda da çeşitli yollarla iş sağlığı ve güvenliği bilinci oluşturmak için farkındalık ve bilinç çalışmaları yapılmalıdır. Yapılan çalışmalar sonucunda edinilen bilgilerin sosyal ve iş hayatına yansımada ve devamlılık kazanması için özellikle işyerlerinde; canlı ve cansız varlığı korumanın ve onlara değer vermenin işyeri için temel prensip olması, işyerlerine özgün sağlık emniyet güvenlik planlarının oluşturularak eksiksiz işletilmesi ve takip edilmesi, insan kaynakları yönetiminde ve özellikle performans değerlendirilmesinde iş sağlığı ve güvenliğine uyanın, katkı yapmanın ve geliştirmenin bir kriter olarak yer alması, mesleki ilerlemede bu kriter uyanların terfi alması gibi araçlar kullanılarak işyerinde bulunanların tamamının iş sağlığı ve güvenliğini alışkanlık haline getirmeleri sağlanmalıdır.

Sanayii tipi üretimin ülkemiz dışındaki diğer ülkelerde daha erken dönemlerde başlaması, sanayii tipi üretimin gerçekleştirildiği dönemlerde askeri, ekonomik, sosyal ihtiyaçlarla beraber kamuoyunun baskısı, rekabet gibi etkenler özellikle İngiltere, Almanya, ABD gibi ülkelerde çalışma ortamı ve koşullarının iyileştirilmesine, çalışanların korunmasına yönelik iş sağlığı ve güvenliği mevzuat ve standartların çıkartılması ve yayınlanarak uygulanması ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik mevzuat çalışmalarının başlangıcı 1860’lı yıllara dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilanı ve öncesinde çıkarılan mevzuatlar içerisinde çalışanların sağlık ve güvenliğinin korunmasına yönelik maddelere yer verilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra çıkarılan kanunlarda çalışanların haklarının, sağlıklarının ve güvenliklerinin korunması, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu çalışanın kendisine ve yakınlarına ödenecek tazminat başlıklarında devletin, işverenin ve çalışanların hak, yetki ve yükümlülüklerine yer verilmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye’de çalışma hayatının düzenlenmesi için öncesinde teşkilat sonrasında bakanlık kurulmuştur. Türkiye’de 2012 yılında Avrupa Birliği mevzuatları ve Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri dikkate alınarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yayınlanmıştır. Bu Kanunun Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iş sağlığı ve güvenliği özelinde çıkartılan ilk ve tek kanun olup bu kanun esas alınıp iş sağlığı ve güvenliğine yönelik Avrupa Birliği Direktifleri esas alınarak yönetmelik yayınlanarak yürürlüğe alınmıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu içerisinde yer alan kanunun bütün maddeleri yayınlandığı tarihte yürürlüğe girmemiştir. Yayınlandığı tarihte yürürlüğe girmeyen ve 1 Temmuz 2020 yılında yürürlüğe giren madde eğer tekrar ertelenmezse kamu kurumları ile 50’den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinin tam/ yarı zamanlı olarak iş güvenliği uzmanı istihdam etmesi ya da ortak sağlık güvenlik biriminden iş sağlığı ve güvenliği hizmeti almasını zorunlu hale getiren kanun maddesidir. Kanunun tüm maddeleri ile yürürlüğe girmemesi iş sağlığı ve güvenliği konusunda yasal düzenlemelerin eksik kalmasına ve tam olarak uygulanmasına engel olmuştur. Kanun iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin tehlike sınıfı fark etmeksizin tüm işyerlerinde yerine getirilmesini emretmiş olmasına rağmen

özellikle tam/ yarı zamanlı iş güvenliği uzmanı istihdamının ya da ortak sağlık güvenlik birimleri üzerinden iş güvenliği hizmeti alınmasının zorunlu olmaması beraberinde bu işyerlerinde risk değerlendirme ve yönetimi, acil durum planı hazırlama ve yürütmesi, çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin verilmesi gibi iş sağlığı ve güvenliğinin temelini oluşturan hizmetlerin tam olarak yerine getirilememesine neden olmuştur. Bu durum maalesef iş kazalarının ve meslek hastalıkları sayısında azalmaların hedeflendiği düzeye inmemesine, denetimlerin tüm iş kollarını ve işyerlerini kapsayacak düzeyde ve yeterlilikte olmamasına, çalışanlar başta olmak üzere toplumda iş sağlığı ve güvenliği bilincinin yerleşmemesine neden olmuştur.

Siyasi partilerin seçimlere yönelik yayınlamış oldukları beyannameler ile parti programlarında iş sağlığı ve güvenliği özelindeki vaatlerin yapılabilirliğinin ve yapıldığında iş sağlığı ve güvenliğine etkilerinin bilimsel olarak araştırılması ve sonuçların paylaşılması partilerin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik çalışmalarının belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

İnsanın ruhen, bedenlen ve sosyal yönden iyilik halinin yani sağlığının korunması ve geliştirilmesi, kendisini her açıdan güvende hissetmesi için iş sağlığı ve güvenliği mevzuatlarının, teknoloji ve bilimsel araştırmalardan yararlanarak işyeri ortamında emniyetin sağlanmasına ve işyeri ekosistemi içerisindeki canlı ve cansız varlıkların yaşamlarının devamlılığına katkı sağlayacaktır. Yaşam ve çalışma hakkını koruma ve geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması insan, insan dışındaki canlılar ve çevrenin sürdürülebilirliğini sağlayarak insan onuruna uygun çalışma ortamlarının ve koşullarının tesis edilmesine ve bunun neticesi olarak bireyin, toplumun, ülkenin ekonomik ve sosyal yönden refah seviyesinin artmasına ve gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

AK Parti 2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318780/3-kasim-2002-genel-secimleri-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

AK Parti 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318777/22-temmuz-2007-genel-secimleri-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

AK Parti 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318778/12-haziran-2011-genel-secimleri-secim-beyannamesi-1.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

AK Parti 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318795/7-haziran-2015-edited.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

AK Parti 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <http://www.akparti.org.tr/media/271931/secim-beyannamesi-2018.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709 Resmî Gazete Tarihi: 18.10.1982, Resmî Gazete Sayısı: 17863 (Mükerrer)

CHP 2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://chp.azureedge.net/b6bdceb40e6f4f4d8fe40f11ce4cbd30.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

CHP 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, <https://chp.azureedge.net/a8a787fdd8024b5e8753a33a81fd0a40.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

CHP 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://chp.azureedge.net/2a443c86b19546e7b44a41bd05750242.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

CHP 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <https://chp.azureedge.net/1ad6a863883e456ea3eb6c84db38c771.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

CHP Parti 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

Çabuk, A., 2020, Dünyada ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi, Tepe, S., İş Sağlığı ve Güvenliği, 25-91, Ankara, Akademisyen Kitabevi

HDP 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi: https://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf?__cf_chl_jschl_tk__=077239834f0d92e06bade9b02de4fa2141592e7e-1594992345-0-AeMnge9wNhe5IsbTHPG-g5BJm4uuAv5Km8J-ZRCuHLH9AYKheL2A94AlvjUdol0iRZxrTkn9O21kz7IKV98G-WHy4qNYwVSgycYL1Nulz8rqYS28X2WrMmRLYg_JS-BWQjXzQzEmiqmPg-LwReRlSdMI_iesYMrGzWlppHLPYwvRNuPo5_B0dYmAxV2X7PSW0kpwY_1NFddFiqWjNyNQJvInCr6Tetx9qu2PzNywPTDRKPA6thvn8ITvxXt3heHBY4LYMMY01Td81AWwoRQUAszSaQIO1xx63e6fbXzrxkHMU7XBSOA8xC5u-tBKrawZS2zCWBD-hQrxoddf81t98TZ873Md0UspWS_uWQ-lSfdiy3XbnsfILPei0N_kZA, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

HDP 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL
Adresi: https://drive.google.com/file/d/1WAN9IPaGd0IUh_3TmYdcl0fZsvcNn6Vl/view, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

İYİ Parti 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi:
https://iyiparti.org.tr/Assets/pdf/iyi_parti_programi.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

Kanun, 4857 Sayılı İş Kanunu Resmî Gazete Tarihi: 10.06.2003, Resmî Gazete Sayısı: 25134

Kanun, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 16.06.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26200

Kanun, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Resmî Gazete Tarihi: 30.06.2012, Resmî Gazete Sayısı: 28339

MHP 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi,
https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/919/200902631_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y,
Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

MHP 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi:
https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

MHP 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi:
https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/1kasimsecimleri/beyanname_1kasim2015.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

MHP 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, URL Adresi:
https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/24haziran2018_secim_beyannamesi_tam_web.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

Rapor, Manisa' nın Soma İlçesinde, Başta 13 Mayıs 2014 Tarihinde Olmak Üzere Meydana Gelen Maden Kazalarının Araştırılarak Bu Sektörde Alınması Gereken İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirlerinin Belirlenmesi, Meclis Araştırma Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara, 2014

TBBM Albümü 22. Dönem, 2003, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/22_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

TBBM Albümü 23. Dönem, 2007, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/23_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

TBBM Albümü 24. Dönem, 2011, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/24_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

TBBM Albümü 25. Dönem, 2015, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/25_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

TBBM Albümü 26. Dönem, 2015, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/26_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

TBBM Albümü 27. Dönem, 2015, UR Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/docs/27_donem_mv_album.pdf, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi (III) ve Eylem Planı, 2014 Yılı Faaliyet Raporu (https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/3899/pbep_faaliyetraporu_2014.pdf), URL Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2020

Conflict of Interest / Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

No conflict of interest was declared by the authors.